07.02.25р. 45гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Поема «Мойсей» - один із вершинних творів Івана Франка. Пролог до поеми – заповіт українському народові

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою: moshev2020@icloud.com

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

Творча спадщина Івана Франка вражає тематичним і жанровим розмаїттям. Важливе місце у ній займають поеми. Серед творів цього жанру літературознавці виокремлюють різновиди: соціально-побутові («Панські жарти». «Сурка»., сатирично-політичні («Ботокуди». «Лис Микита», історичні («На Святоюрській горі»., філософські («Смерть Каїна». «Похорон».. У творчості поета однією із провідних є тема рідного народу, його минулого й майбутнього, історичного призначення і місця серед інших народів. Особливо могутньо прозвучала ця тема в поемі «Мойсей». яка стала видатним явищем української літератури доби модернізму. Автор у посвяті назвав поему «великим даром». українському народові, в літературознавець Юрій Шевельов назвав її «другим «Заповітом», у якому митець порушив головну проблему того часу: визволення нашого народу з неволі, здобуття незалежності.

1. *Історія написання твору*

1904 рік… Подорожуючи Італією, Іван Франко захоплюється картинами Рафаеля, Леонардо да Вінчі, Ботічеллі, Рембрандта, проте найбільше його вразила скульптура Мойсея, створена на початку XVI ст. Мікеланджело Буонаротті. «Він довго вдивлявся в ту горду постать, в це розумне суворе лице, високе, натхненне чоло під кучерями волосся, що, немов два роги, стриміло вгору., — так згадує дочка Франка Ганна. — Тато з поїздки привіз альбоми з малюнками визначних малярів і інші пам'ятки, а також образ із статуї Мойсея. Цей образ зараз же повісив у себе в спальні над ліжком». А М. Коцюбинський, відвідавши І. Франка уже під час роботи над поемою, згадував: «У своїй убогій хатині сидів він за столом босий і плів рибацькі сіті, як бідний апостол. Плів сіті і писав поему «Мойсей»..

Історична довідка. Мойсей зійшов на гору і отримав від Бога нові скрижалі. Коли він повертався, лице його світилося, бо на нього пала слава Божа. Це німб, який художники зображують навколо голів святих. Мікеланджело зобразив Мойсея з рогами. Це пов'язано з тим, що єврейське слово «каран». — «світиться». перекладено як «керен». — «роги». Це пояснюється тим, що в єврейському письмі немає голосних.

✳ Хто ж такий Мойсей? Чому так часто художники, скульптори, музиканти, письменники зверталися й звертаються до цієї постаті?

2. Біблійна основа твору

Мойсей народився рабом у Єгипті. Один із фараонів наказав убивати кожного новонародженого єврейського хлопчика. Мати Мойсея доручила своє дитя Божій опіці: спочатку переховувала, а потім сплела з очерету невеличкий кошик, поклала туди сина й віднесла до річки Ніл.

Знайшла його там дочка фараона, назвала Мойсеєм, що означає «витягнений із води». Якось він був свідком, як наглядач бив раба-єврея. Мойсей убив наглядача, а сам утік з Єгипту. Він одружився і пас стадо овець свого тестя.

Сорокарічний Мойсей пас стадо і побачив перед собою кущ, що палав і не згорав. Коли підійшов ближче, почув голос: «Я Бог батька твого… Я справді бачив біду свого народу, що в Єгипті, і почув його зойк перед його гнобителями, бо пізнав я Болі його. А тепер іди ж, я пошлю тебе до фараона, і виведи з Єгипту народ Мій. Я буду з тобою». (Друга Книга Мойсеєва, Книга Вихід 3:12).

Тільки після 10 кар, які Бог послав на Єгипет, фараон дозволив Мойсеєві вивести євреїв з неволі. Проте невдовзі передумав і переслідував ізраїльтян до Червоного моря. За наказом Божим Мойсей підняв над морем свою палицю і воно розступилося. Ізраїльтяни перейшли через море, а військо фараона поглинула вода.

Через три місяці мандрівники прийшли до гори Синай. Тут Бог відкрив Мойсею свій Закон і дав йому 10 заповідей.

Сорок років блукав зі своїм народом Мойсей по пустелі, учив і картав за непослух, як батько. Довів євреїв до границі Землі Обітованої, але народ забув, що він покликаний Богом і зневірився.

Мойсей піднявся на гору Нево, щоб молитися. Там Бог показав йому землі Палестини, у які увійшов народ та не ввійшов туди їх вождь.

У 120 років помер пророк Мойсей на горі Нево.

Коментар. Доказів історичності фігури Мойсея немає. Розповіді про його діяльність трапляються тільки в П’ятикнижжі. Решта частин Біблії містить не біографічні дані Мойсея, а тільки використовує його ім’я, щоб через нього показати божественне покликання цієї особистості. У наші дні історичність Мойсея піддається сумнівам, хоча деякі вчені вважають, що Мойсей був видатним представником одного із племен або групи племен, з ім’ям якого традиція пов’язує події, що стосуються виходу з Єгипту і переходу через пустиню. Йому приписують авторство п’яти книг Мойсеєвих і введення законів Мойсеєвих, котрі дослідники Біблії трактують як збірник різноманітних традицій і легенд.

3. Ідейний задум твору

✳ Твір написаний у 1905 році. Якою була Україна в ті часи? (*Україна була поділена між двома великими імперіями: Росією та Австро-Угорщиною. Українці жили на своїй землі, але не були вільними, не мали власної держави*.)

Пояснення. Ідейним поштовхом до написання поеми були революційні події 1905 року в Росії, з якими Франко пов'язував сподівання на звільнення України з-під імперії, та розгортання визвольного руху в Галичині. Письменник дійшов висновку: розпочинається епоха руйнування імперій, старого несправедливого суспільного устрою. Відтак поневолені народи матимуть шанс на визволення. Треба зробити все, щоб українська нація також була готовою гідно скористатися цим шансом.

Отже, не випадково звернувся Франко до образу Мойсея, до історії про те, як євреї 40 років йшли до своєї держави, адже українці століттями блукали пустелею бездержавності. Поет порівнює ізраїльський та український народи, їхню боротьбу за звільнення, показує роль поводиря в цій боротьбі, зазначивши: «Ідея відбудови єврейської держави мене зацікавила, оскільки є вона начебто рідною сестрою нашої української ідеї відродження української держави».

Поет використав біблійну історію про Мойсея, проте написав оригінальний твір, розкривши свій задум: «Ся тема в такій формі не біблійна, а моя власна, хоч і оспівана на біблійнім оповіданні».

4. Складання «візитівки». поеми

Філософська поема розрахована на тривалу розповідь, у якій осмислюються світ, поступ людства, загальні закономірності життя, природи, сутнісні проблеми буття, часу і простору. В Україні відомими філософськими поемами є «Марія». «Неофіти». Тараса Шевченка, «Мойсей». Івана Франка. Філософським осмисленням буття відзначаються поеми Юрія Клена, Бориса Олійника.

1. *Рік написання*: Поема: січень — липень 1905 р., пролог: липень 1905 р.

2. *Жанр*: Філософська ліро-епічна поема.

3. *Композиція*: Поема складається з прологу і 20 пісень. Вона ускладнена реалістичними описами побуту кочового народу, вставною притчею про терен, міфом про Оріона, діалогами, монологами-звертаннями Мойсея («О Ізраїлю!»., його молитвами.

4. *Тема твору*: «Основною темою поеми і зробив смерть Мойсея як пророка, непризнаного своїм народом». (*І. Франко*).

5. *Ідея* (*визначено у пролозі*): «Вірю в силу духа / І в день воскресний твойого повстання». Поема розкриває глибоку віру поета у невичерпні сили народу, у те, що попри тяжкі поневіряння на український народ чекає щасливе майбутнє.

6. *Настрої поеми*: а) пекучий біль через те, що народ — раб; б) віра в його майбутнє звільнення.

7. *Сюжет поеми*: **відео переказ**
https://www.youtube.com/watch?v=5Ca_vS_tmNM

Експозиція: художня дія починається від розладу євреїв з Мойсеєм. У наметі дрімає Ізраїль, а зневірений народ не рветься на простори Обітованої землі, яка видніється на горизонті. Для нього та земля — «фата моргана».

Зав'язка: виникнення і наростання конфлікту між пророком і народом, який, підбурюваний Авіроном і Датаном, не розуміє Мойсея, не бажає іти з ним до мети. Вождь покидає табір і сам прямує до Обітованої землі.

Розвиток дії: зовнішній конфлікт набуває внутрішнього виміру, втілюється в роздумах Мойсея над драматичною долею народу і сорокарічним шляхом до омріяної землі.

Кульмінація: розмова Мойсея з Єговою та смерть вождя.

Розв'язка: після смерті Мойсея народ карає псевдовождів, висуває зі свого середовища нового поводиря — Єгошуа.

8. *Проблематика*:

- взаємини вождя і народу
- історичний шлях нації
- воля і рабство
- матеріальне і духовне
- юрба і народ
- пробудження національної свідомості, історичної пам’яті
- мрії і дійсність
- сумніви і віра
- вірність меті

9. *Образи твору*: Мойсей, єврейський народ, Датан, Авірон, Азазель, Єгова, Єгошуа.

5. Опрацювання змісту поеми

5.1. Запитання для обговорення.

- Як характеризує євреїв автор? (*«кочовисько ледаче». «глупа отара». «напівсонні батьки». «сліпців покоління». «нетямучі раби».*)
- Про що мріють? Що їх чекає? Що обіцяють Датан і Авірон?
- Як назвати євреїв, що піддалися на обіцянки Датана і Авірона — народ чи юрба? Чому?

✵ Чи спроможна юрба без поводиря будувати своє майбутнє?

✵ Чи може юрба піднятися до рівня пророків своїх?

✵ Чи відчуває юрба докори сумління? (*Ні, тільки страх, бо колективних докорів сумління не буває*.)

✵ Які дитячі ігри видаються батькам дивовижними? (*Зводять піщані міста*.)

✵ Чи вчив Мойсей дітей милосердя? Навести цитати.

✵ До чого прагне підготувати дітей? (*Мойсей не скаламучує чисті дитячі душі повідомленням про безбожний вчинок їхніх батьків, однак тут виразно звучить застереження сучасникам і прийдешнім поколінням про те, що за злочини батьків розплачуватимуться діти: «… буде мстити Єгова на вас на правнуках ваших…»*.)

✵ З якою метою автор вводить легенду про терен?

✵ Якими рисами характеру повинна бути наділена людина, яка бере на себе відповідальність за долю інших? (*«Щоб і захист нам з нього, і честь, /І надія, й підмога. / Щоб і пан наш він був, і слуга, / І мета, і дорога»; «Щоб він був мов світило у тьмі, Мов скарбник його слова»*.)

✵ Чому Мойсей — людина одержима, сильна духом, впевнена у своїх силах — піддався сумнівам. Що мучило його? Навести цитати з поеми. (*Нарікання людей на труднощі життя змусило його ще раз замислитися над своїми діями і словами: « … може, я заповіти твої не справляв, як повинен»*.)

✵ У чому звинувачує Мойсея Азазель, і чи поділяєте ви ці звинувачення? (*Азазель — збірний художній образ злого духу. Зло не спроможне дати людині будь-яку перспективу — воно має руйнівну, а не творящу силу, яка веде в нікуди. Азазель здатний лише зупинити поступ і зруйнувати вже створене. Темний демон пустелі проповідує «темну філософію». концепцію скептицизму, сумніву, нігілізму й недовіри*.)

✵ Хто такий Єгошуа? (*«Князь конюхів». виступає продовжувачем справи старого пророка, його історичної місії, виявляючи високі прагнення і здібність повести народ до берегів Йордану, у майбутню Вітчизну. Але водночас зі спорідненістю помислів і прагнень двох проводирів вони істотно відрізняються характерами й здатністю до практичних дій. На відміну від Мойсея, Єгошуя не вдається до рефлексій (суперечливих роздумів), властивих Мойсееві. Характер Єгошуї рішучіший, героїчний. Він відважно закликає громаду: «До походу! До зброї!»*.)

✵ Якими мотивами «Мойсей» перегукується з посланням «І мертвим, і живим…». Тараса Шевченка?

✵ У чому полягає філософське осмислення долі українського народу в поемі «Мойсей».

✵ Прокоментуйте роздуми Мойсея про призначення людини (*XI пісня*).

✵ Чому ізраїльський народ не повірив пророкові Мойсею? Що спричинило зневіру героя?

✵ Чому в наш час «ідеологія» датанів і авіронів має успіх? Які сили і в наші дні пропагують споживацький, рабський дух?

✵ Для чого пророк нагадує своєму народові про рабське минуле? (*Франко говорить про те, що люди повинні змінити своє ставлення до самих себе, а вже потім навколишній світ, відповідно, зовсім по-іншому буде реагувати й на людей. Потрібно викорінити рабську психологію, знищити дух покори й сліпої зневіри*.)

✵ У чому полягає алегоричність образу Мойсея? (*Це людина, яка розкриє очі іншим і змусить подивитися на світ і життя по-новому*.)

✵ Чи справді були вагомі причини, аби не шукати землі обітованої? Доведіть або спростуйте Датанове припущення, що євреї, зростаючи кількісно, в майбутньому могли б скинути з себе єгипетське ярмо. (*Фараон ніколи не допустив би демографічного сплеску єврейства. Саме з цієї причини він видав наказ про знищення єврейських первородків - хлопчиків; рабство не об'єднує, а розділяє людей, робить їх дріб'язковими й егоїстичними, насаджує комплекси меншовартості, позбавляє вищої мети, здатності піти на жертву заради неї*.)

✵ Відомо, що шлях каравану з Єгипту до кордонів сучасного Ізраїлю займає близько 40 діб. Ізраїльський народ ішов сорок років. Чому? (*У Біблії говориться: «У цій пустині попадають ваші трупи… А ваші сини будуть блукати по пустині сорок літ і відповідатимуть за зраду вашу, аж поки згниють ваші трупи на пустині. Числом тих днів, що розвідували ви той Край, сол-рок день, будете ви нести ваші гріхи по року за день — сорок літ, і пізнаєте, що значить бути покинутим мною». Отже, народ блукав через нарікання, через непослух, зраду. З цього походить ще одна причина — Мойсей повинен був привести на Обіцяну землю новий народ, який не мав психології раба*.)

5.3. «Прослідкуй динаміку».

Юрба → народ. Які зміни відбулися в психології людей?

Юрба — велике безладне неорганізоване скупчення людей, яке не має спільної усвідомленої мети і перебуває в стані емоційного збудження. Часто стає інструментом в чиїхось руках для досягнення певної мети, легко піддається чужому впливові.

Народ — сукупність людей, які об'єднані певно територією, мовою, національними та культурними традиціями.

Мойсей → Єгошуа. Чому ізраїльський народ не повірив Мойсею, але пішов за Єгошуа? (*Мойсей перестає бути справжнім вождем з того часу, коли піддається сумнівам щодо правильності обраного шляху та остаточної*

перемоги. Зневіра й хитання, роздуми і відчай Мойсея напередодні нового життя не можуть втримати його осторонь переможного руху, якого нікому не спинити, бо народ є творцем історії. Хоч Мойсей і залишив табір, народ обирає зі свого трудового середовища нового вождя — Єгошуа, «князя конюхів». здатного підвести маси для переможного бою.)

5.4. Образ Мойсея.

1. Скласти «Асоціативний кущ». З'ясувати, ким є для нас Мойсей. Лідер / Людина / Ватажок / Керівник / Пророк / Світоч / Мудрець.

2. Дібрати цитати з поеми, що увиразнюють монументальність образу Мойсея.

6. Робота над прологом

6.1. *Коментар*

Франків пролог — це стислий художній літопис історії українського народу, духовно-філософське її осмислення. Оглядаючи минуле України, поет бачить у ньому не тільки «облудливу покірність усякому, хто зрадою й розбоєм». його скував, а й вияв духовної снаги. Ціною величезних витрат народ здобував собі волю. Поет упевнений, що всі ті жертви не даремні. Цікаво, що пролог був написаний пізніше за поему й, так би мовити, вимушено.

Пролог промовисто засвідчує, що поема спроектована в сучасну для автора українську дійсність, адже в ньому Франко (який у цьому разі цілком ототожнює себе з ліричним героєм) безпосередньо звертається до рідного народу.

6.2. Виразне читання прологу з одночасним складанням цитатного плану або колективним аналізом.

✵ Яким настроєм сповнений вступ до поеми? (*Оптимістичним, життєствердним*)

✵ Яка тема прологу? Які питання Франко порушує в ньому? (*У хвилюючих рядках перед читачем постає історична доля українського народу, його минуле, сучасне і майбутнє. Таким було українство на початку сторіччя: розшматоване, розділене між кількома державами, після кількох століть панської неволі, воно, не маючи свого ватажка, пророка, не знало, куди і як рухатися*.)

✵ Які художні засоби трапляються у творі? (*Звертання, порівняння, метафора, риторичні питання, епітети, гіпербола*.)

6.3. Теорія літератури

Завдання учням: визначте віршовий розмір прологу до поеми. Зверніть увагу! Пролог написано терцинами, які вперше застосував Данте в «Божественній комедії».

Терцина — строфа з трьох рядків п’ятистопного ямба, у якій середній рядок римується з крайніми (1 і 3) рядками наступної строфи.

Виникає своєрідний ланцюг рим: аба, бвб, вгв. Завершується твір, написаний терцинами, окремим рядком, що римується з другим рядком попередньої строфи. Терцини звучать урочисто, піднесено, патетично.

7. Зв'язок поеми із життям

Пролог — духовний заповіт українському народові. У ньому поет закликав своїх сучасників і потомків до духовної єдності.

✵ Чи можна назвати Франка пророком? Які події в історії України він передбачив? Якими прикладами з історії України ви можете підтвердити ці пророцтва?

✵ *«… Ідуть сили, щоб плем’я твоє Ще раз вирвать з корінням».*

✵ *«Се залізна стопа … Робить пустку з загонів».*

✵ *«Се ворожі мечі Кров юдейськую точать».*

✵ *«Онде мати голодная їсть Тіло свойого плоду!».*

✵ *«Онде тисячі мруть на хрестах Цвіт твойого народу».*

✵ *«Храм Єгови горить, І сей раз у останнє».*

✵ *«І ще раз недобитки пливуть У неволю, як ріки».*

✵ На якому шляху до омріяної свободи, на вашу думку, перебуває наш народ сьогодні?

✵ Чи необхідно підтримувати Україну на сучасному етапі?

✵ Які моральні й духовні цінності повинні, на вашу думку, мати сьогоднішні поводирі нації, українські державотворці?

✵ Які слова сказав би Мойсей сучасним українцям?

Експрес-контроль здобутих знань. Виконайте тестові завдання

1. Поема «Мойсей». написана…

- А 1887 року;
- *В 1905 року;*
- Б 1901 року;
- Г 1896 року.

2. За жанром «Мойсей». — поема:

- А соціально-побутова;

- *В філософська;*
- Б біблійна;
- Г історична.

3. В образі Мойсея автор утілює:
   - А образ борця за волю;
   - Б передає власні думки і сподівання;
   - *В образ біблійного героя;*
   - Г образ філософа.
4. Строфічна будова прологу до поеми:
   - А сонет;
   - *Б терцина;*
   - В білий вірш;
   - Г катрен.
5. Азазель у поемі виражає:
   - А злагоду;
   - В злочин;
   - Б упевненість;
   - *Г сумніви.*
6. Сюжет поеми є:
   - А античним;
   - В фольклорним;
   - Б шумерським;
   - *Г біблійним;*
7. В основі твору лежить конфлікт:
   - *А між героєм та суспільством;*
   - Б між групами героїв;
   - В між внутрішніми «я». героя;
   - Г між високим та буденним.
8. Тема прологу до поеми:

- *А роздуми над долею поневоленого рідного краю;*
- Б історія біблійного пророка Мойсея;
- В роздуми над власною долею;
- Г заклик до боротьби.

9. До кого звертається Франко у пролозі?

- А До єврейського народу;
- *Б до українського народу;*
- В до панства;
- Г до сучасної письменнику інтелігенції.

10. Ідея прологу:

- А осуд самодурства панів;
- Б змалювання життя поневоленого народу;
- В заклик до боротьби за незалежність;
- *Г пророкування відродження України.*

11. Кому із персонажів належать слова?

О Ізраїлю! Якби ти знав,

Чого в серці тім повно!

Якби знав, як люблю я тебе

Як люблю невимовно!

- А Єгові;
- Б Датану;
- *В Мойсею;*
- Г Авірону.

12. До композиційних особливостей поеми належать:

- А чотири частини, епілог;
- *Б пролог, двадцять пісень;*
- В зміщення часових прощин, рефрен;
- Г притча в поемі, обрамлення.

13. Королем дерев у притчі став (стала):

- *А терен;*
- В дуб;
- Б пальма;
- Г кедр.

14. Віршовий розмір уривка з поеми…

Маловіре, ти ще не почавсь

В материнській утробі,

А я кожний твій віддих злічив,

Кожний волос на тобі.

- А ямб;
- Б дактиль;
- В амфібрахій;
- *Г анапест.*

15. Закликає народ закидати пророка камінням.

- А Азазель;
- В Єгошуа;
- Б Єгова;
- *Г Датан.*

16. У поемі порушено всі проблеми, окрім.

- А взаємини вождя і народу;
- Б бездуховність юрби, байдужої до свого майбутнього;
- В одвічні питання життя і смерті;
- *Г війни і миру.*

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати матеріал підручника.

2. Написати твір-мініатюру на тему «Кого я бачу сучасним Мойсеєм» або підготувати презентацію «Образ Мойсея у світовому мистецтві».

3. Прочитати новелу «Сойчине крило».